

[אוצר החכמה]

ובן משוח בשמן המשחה. כ"ג שנמשח בשמן המשחה. ומרובה בגדים קרי משנגנו שמן המשחה דיאשיהו גנו שמן המשחה שעשה משה כדאיתא בפ' הולילו לו (יומא נב:) ואחריו לא היה כהן משוח בשמן המשחה אלא מרובה בגדים בלא שמן שהיו ממלאים ידיו בזה בגדים ולא היו יכולים לעשות שמן המשחה אחר למשוח בו כדכתיב (שמות ל) שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם זה ולא אחרת, וכדאיתא בפ' קמא דכריתות (דף ה:) וכי נס א' בשמן המשחה היה והלא הרבה נסים נעשו בו שמתחלה לא היה אלא י"ב לוג ובו נמשח המשכן וכל כליו ואהרן ובניו כל ז' ימי המילואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעתיד לבא שנאמר משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם.

פירוש ארזי הלבנון

ח. התם בפ"ק דכריתות ליתא לדרשא זו. אלא משום דאמרין התם כולו קיים לעתיד לבא, וע"כ דנפק"ל הכי משום דכתיב "זה" - משמע ולא אחר, דאי כעין אותו שמן קאמר הו"ל לכחוב מזה. ועיין להראש"ס פ' תשא וק"ל (נ"מ). מיהו בכל הראשונים משמע דהוי גרסי לה לדרשא זו בכריתות שם, וי"ע.

ט. ומבואר דפשוט אללס דמקרא דשמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם נפק"ל דלא יהיה כשר למשיחה אלא שמן המשחה זה שעשה משה בלבד, וכל שמן אחר זולתו אע"פ שנעשה ככל משפטיו וחוקותיו האמורים בו פסול. ולענ"ד הוא תמוה מאד אללי ולא ידענא מנא להו הא. דמההיא דכריתות שהביאו ודאי לא מוכח מדי, דלא יליף התם מהך קרא אלא שהכחוש הצניח בשמן זה יתקיים לדורות עולם אבל לפסול שמן אחר זולתו ליכא למשמע מהך קרא, ולא מיירי התם כלל מזה. (ועי' גם הע' שלפניו). ומה שלא עשו שמן המשחה אחר אחר שגנו יאשיהו שמן המשחה שעשה משה, הדבר פשוט דלא קשיא מידי דודאי יש בכלל גניזה זו תקנה שלא ישמשו כלל בשמן המשחה מאז והלאה, דאל"כ מה הועיל בגניזה זו. והרי בארון ליכא מיעוטא לפסול ארון אחר ואמאי לא עשו אחר. אלא ודאי דמשום שראה יאשיהו המלך לגדור גדר לצורך שעה שאינו ראוי שיהא הארון במקדש ושימשו בשמן המשחה, עמד וגזס (תו"ד הגר"פ פערלא ו"ל ח"א דף נ"א). ועי"ש בדבריו שכתב דדעת רוב הראשונים דלא כהתוס' אלא אף שמן אחר כשר מדינא רק דלא ניתן לעשות

[אוצר החכמה]

שמן אחר תחתיו מחמת תקנתא דיאשיהו המלך. והנה נחכדתי בדברים בזה ממע"כ ידידי הרה"ג יעקב סטפנסקי שליט"א מח"ס אמרי יעקב עמ"ס הוריות אשר כתב להליל דברי התוס' מחמיהת הגרי"פ ז"ל צטוב טעם ודעת, ותוכן דבריו כי באמת ענין גניזה שמן המשחה אינו מחמת אזה תקנה או גזירה אלא משום דינא הוא וכדילפינן ביומא נ"ב ע"ב מג"ש דורות דורות מלננא המן, ולננא המן גופא ילפינן מארון העדות בגז"ש שם שם. ועי' בגבורות ארי שם דפירש דהך גז"ש לאו לענין דיהא טעון גניזה הוא דאיתא אלא שצא ללמד על אלו שהיו מונחים אלל הארון. וא"כ כיון דידעינן בגז"ש שאלל הארון הן מונחים ממילא שמע מינה שכשנגנו הארון אף אלו נגזים עמו עכת"ד הגז"א. וכבר כתוב כל זה בקיטור בתוס' ישנים יומא שם בד"ה איתא עי"ש. וכן נמצא בתוספתא דיומא פ"ג הי"ג נננא המן וללוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן כו' היו כולם צבית קדשי הקדשים משנגנו הארון נגזו עמו. ומעמה שפיר עולין דברי התוס' ז"ל דהוקשה להו אמאי לא עשו שמן המשחה צבית שני. ואי משום דלא יהא מקום להניחו אח"כ, לכאורה אין בזה משום מגיעה מעשות שמן המשחה שהרי לריבין לקיים מצות משיחה ועל מקום הנחתו אח"כ יהיו אנוסין. או אפשר דפשיטא להו להחוס' ז"ל דדין מקום הנחה אלל הארון הוא בשמן שעשה משה דוקא. איך שיהיה שפיר עולה תמיהת התוס' ז"ל אמאי לא עשו שמן המשחה צבית שני. ולזה הכריחו דע"כ משום דדרשינן זה ולא אחר וכו'. עד כאן תוכן דבריו היקרים בקיטור קלמ', דפח"ת.

והא דאמר התם (דף ה.) המפטם השמן ללמוד זו או למוסרו לציור פטור הא דקמי למוסרו לציור (ללמדם שידעו לעשותו) היינו צימי משה אם עשאו פטור. אי נמי למוסרו לציור ללמדם שידעו לעשותו ולא שימשחו ממנו. והשתא אחרי יאשיהו לא היה כהן נמשח בשמן המשחה אלא עובד צח' צגדים וכשר ככך בלא משיחה דת"ר צפ"ק דמגילה (דף ט:) משיח* אין לי אלא בשמן המשחה מרוצה צגדים מנלן ת"ל הכהן המשיח*. והשתא משוח ומרוצה צגדים משכחת לה צדור אי"י כגון שנמשח אי' לכ"ג וצחוק כך

פירוש ארזי הלבנון

י. ר"ל קודם שעשה משה, אם עשאו למוסרו לציור למשוח זו (צ"ר).
יא. חזו בכל זמן. אבל אם מוסרם למשוח ס"ל דחייב לפי שאין ראשון למשוח בשמן המשחה אחר שאינו משל משה[א] (צ"ר). והא דתני התם ללמוד זו או למוסרו לציור צ"ל דה"פ ללמוד זו לעצמו או ללמדו לציור, כנ"ל.
יב. הנה, מש"כ "וכשר כך בלא משיחה דת"ר צפ"ק דמגילה", דצרים כחצן לפוס ריהטא לא זכיתי להבינם, דמשמע דמיימו מצרייתא דמגילה לענין דמרוצה צגדים כשר בלא משיחה. ותימה דהיא צרייתא דפ"ק דמגילה שם ר' מאיר היא ומימניא לענין שמרוצה צגדים מביא פר הבא על כל המנוות כמבואר שם. ורצן דרשי דמשיח אחי למעוטי מרוצה צגדים מפר הבא על כל המנוות כמבואר בתוס' לקמן ואין זה ענין למאי דקיימי התוס' השתא דמרוצה צגדים כשר לעבודה. ומו צמרא הכא מפורש צהדיא כרצן דאמרינן דאילו משיח מביא פר הבא על כל המנוות ואילו מרוצה צגדים אין מביא, ואולי ט"ס הוא ולא כיוונו לצרייתא דפ"ק דמגילה (שער יוסף להדי"א ז"ל). ואמנם בכל הראשונים נכאן כחוצ כדברי התוס', ועי' צ"מ, וז"ע.
יג. מש"כ דמשכחת צ' כה"ג צדור אחד. מפני דהוקשה להו מצ' פנים, הא' שהרי קי"ל דאין ממנין צ' כה"ג כאחד וכמו שנביא להלן תמנית דצרי הבאר שצע צה. והב' דממנ"פ אי' איירי

קודם שנגנו השמן אי"כ היה להם למשוח את השני גם כן, [שקוצרים התוס' ז"ל דצמנן שהיה שמן המשחה לא היה אפשר למנות כה"ג בלא משיחה, עי' קר"א מש"כ צה ועי' הע' י"ד].
חה תמנית דצרי הב"ש (פ"ג דהוריות) קשה צעיי טובא היאך אפשר דלהו צמן אחד משוח בשמן המשחה ומרוצה צגדים. דהא צהדיא תניא צת"כ צפרשת לו אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד ומפיק ליה מדכתיב צום המשח אותו, אותו ולא שני. וא"כ היאך אפשר דלהו צמן אחד משוח בשמן המשחה ומרוצה צגדים, הא הו שני כהנים גדולים כאחד כלומר צמן אחד חזי אסור כמו שנתבאר. ואי אפשר לומר דדוקא אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד אבל ממנין שני כהנים גדולים כאחד חד משוח בשמן המשחה וחד מרוצה צגדים, דהא ליחא שהרי מרוצה צגדים הרי הוא כהן גדול מן המורה כמו משוח בשמן המשחה דשניהם מפורשים בקרא ואין ציניהם אלא פר הבא על כל המנוות. ועוד דזיל צתר טעמא שהוא משוח איצה כדאמר רבי יוחנן צירושלמי, ואין לך איצה גדולה מו דחד יהיה משוח והשני לא יהיה משוח אלא יהיה נתרצה בצגדים בלבד. ומהאי טעמא קתם הרמב"ם צפ"ה מהלכות כלי המקדש אין ממנין שני כהנים גדולים כאחד. ואי אפשר לומר דדוקא כאחד אין ממנין שני כהנים גדולים אבל צה אחר זה ממנין דהא נמי ליחא מהטעם שכתבתי דזיל צתר טעמא שהוא משוח איצה וא"כ אין חלוק

ציונים

[א]. אי"ה נראה הכרח הצ"ר כן דל"ה הו"ל להתוס' לתרן כפשוטו דמייירי שנתחן למוסרו לציור ע"מ למשוח זו, ופטור משוח דאינו ראוי למשוח זו. ואין לומר דמה שלא פירטו כן היינו משום דכיון דאסור למשוח זו אי"כ למה יעשו כדי למוסרו לציור. דהא השתא לפי פירוש נמי חיקשי כיון דאסור למשוח זו למה יעשו כדי ללמדם שידעו לעשותו ודו"ה.

נגנו שמן המשחה ואירע צו קרי צהן המשות ומינו אחר תחתיו מרובה צגדים לעשות
 עבודה ציה"כ. וקשה דא"כ הל"ל משוח חזי לעבודה ומרובה צגדים לא חזי לעבודה. וראשון
 חוזר לעבודתו כדקאמר גבי משוח שעבר. ונראה לומר כגון שכהן גדול גלה ומינו
 אחר תחתיו צרצוי צגדים כגון שנגנו השמן כצר ושימש כמה שנים (שאלם אף) [שאלם
 אס] הראשון שב אינו חוזר לעבודתו שהרי שימש זה תחתיו כמה שנים. ו"ו והרי שניהם
 מהלכין בדרך כו':

(ה"ג) דאילו משוח מציא פר הצא על כל המצות. כדכתיב אס הכהן המשיח יחטא לאשמת העם
 והציא פר וגו'. ומרובה צגדים לא, דכתיב צפ' הכהן המשיח, דוקא משוח. וליכא לפרושי משוח מציא

פירוש ארזי הלבנון

דראשון חוזר לעבודתו הול"ל המרובה צגדים לא
 חזי לעבודה. ועי' עוד מש"כ בהע' כ"ב.
 י. אין רצונם לומר דאינו חוזר לעבודתו כלל דאס
 כן הול"ל מרובה צגדים ומשוח שעבר ובה
 אמרינן לקמן (ע"ב) דמרובה צגדים עדיף מיון
 דעביד עבודה, אלא כוונתם דאין הראשון חוזר
 לעבודתו לגמרי לדחות השני מפיו כדין אס ארע
 קרי לראשון, אבל אה"נ דחוזר לעבודתו ושניהם
 נוהגים בדין כהונה גדולה (כ"פ רוב המפרשים, וכ"מ
 צפי' הרא"ש והמאירי ותור"פ. ודלא כהגת האו"מ והצ"מ
 ע"ש).

וטעמא דמילתא, דדוקא באירע צו קרי ומינוהו
 להשני לפי שעה ליומו ויודע הוא שהראשון ישוב
 ואינו עומד לכתחילה אלא על דעת כן, לזה ס"ל
 לר' יוסי שס דהשני אינו ראוי לכה"ג משום איצה
 דראשון. אבל צהאי גוונא שכתבו התוס' שהראשון
 גלה ומינו השני לחלוטין שהרי אינן יודעים מתי
 יחזור הראשון, והשני כסבור לעמוד בשררותו לעולם
 משו"ה יש לחוש גם לאיצה דשני. והרי לר' מאיר
 (יומא שס) אף בשימש יום אחד בלבד הרי זה
 נשאר כסבור לעולם. ונהי דקיי"ל כר' יוסי דהשני
 אינו ראוי לכה"ג משום איצה. מכל מקום זה
 לא שייך אלא בצאתו אופן שעמד השני על דעת
 זה, ומש"ה אין לנו חוששין לאיצה שלו רק לשל
 ראשון, משא"כ אס שהה זמן מרובה, כשם שאנו
 חוששין לאיצת הראשון כך יש לחוש לאיצת השני
 (עפ"י צ"ר ומרומי שדה הוריות).

י"ז. ואיכא נפ"מ צה לענין פרנס או ש"ן דמדמינן
 ליה להאי דינא וכמש"כ התוס' ו"ל צימא דף
 י"ג ע"א גבי הא דפסיק הלכתא כר' יוסי (קר"א).

בין צפעס אחת בין צה אחר זה דהא אדרבה
 יותר איצה איכא צה אחר זה. אלא על כרחק
 הא דקאמר כאחד ר"ל צמן אחד. ואין דבר זה
 צריך יותר חיזוק כי פשוט ומפורסם צמה דוכתי
 צממא וצמדרש צה שלא היה מממנה רק כה"ג
 אחד בלבד, עכ"ד.

יד. ומשמע מדצריהם ז"ל דקודם שנגנו שמן
 המשחה היה צריך למשוח כהן שהעמידו תחתיו
 ציה"כ. ולא משמע הכי צימא דף י"ב דאמרינן
 התם צמה נתחנך השני אס אירע פסול צראשון.
 וכ"כ הרמב"ן ז"ל צפ' אחרי מות (ויקרא ט"ז ל"ב)
 דלא נמשח השני ציה"כ (קר"א). ועי' באריכות דברי
 האו"מ צה.

טו. וזה אין לתרץ דאה"נ וחדא מתרתי קושיאי
 נקט. דהא לקמן חזינן גבי משוח שעבר ומרובה
 צגדים דמרובה צגדים עדיף דעביד עבודה. הרי
 דא"ע דמשוח שעבר איציה צפר הצא על כל
 המצות ומרובה צגדים ליציה, מ"מ מאי דעביד
 עבודה המרובה צגדים מכריע, וא"כ הכא דהמרובה
 צגדים ליציה בעבודה וגם ליציה צפר ודאי הוה
 ליה להש"ס למינקט דלא חזי לעבודה מלומר דאינו
 מציא פר (עפ"י שער יוסף).

טז. לכאורה קשה דלא דמי, דהתם קאמר הכי גבי
 משוח שעבר דלא חזי לעבודה כלל, משא"כ כאן
 אדרבה אף כי הראשון חוזר לעבודתו מ"מ השתא
 המרובה צגדים דוקא הוא דראוי לעבודה ולא
 המשות. ואפשר דהתוס' צה אזלי כפי מש"כ לקמן
 צהגה"ה דודאי לא איירי ציה"כ ענמו שהרי אין
 קצורת מת מצוה דומה שצת ויה"כ, אלא איירי
 למחרת ויה"כ, ולזה אחי קושייתם שפיר דכיון

פר העלם דבר של נצור כלומר שכהן משוח מקריבו ולא מרובה נגדים כדכתיב ג' (ולקח) [והביא] [*א] הכהן המשיח מדם הפר, (ו) הא לימא דבחורת כהנים מוכח זהדיא דאף כהן הדיוט מקריבו י"י: [הגה"ה] (ה"ג) וא"ת אי מיירי אחר יה"כ לא היה לו לקרותו לזה מרובה נגדים אלא שעבר [כדבסמוך] כ"י. ואי מלאו מת מזה יה"כ והא קצורת מת מזה לא דחי י"ט וכ"ש שנת ויה"כ. וי"ל דלעולם היה"כ עלמנו אייריבב ולא

[תוס' 1234567]

פירוש ארזי הלבנון

מביא פר הבא על כל המצוות (עפ"י מור"פ, קר"א, ב"ר).

ואמנם בספר שער יוסף להחיד"א ז"ל (עמ"ס הוריות דף י"ג) הבין כוונת הגה"ה זו בענין אחר, והיינו דבאו צוה להקשות על דברי החוס' לעיל שהקשו על חירושם הראשון דא"כ הול"ל משום דחי לעבודה וכו'. וקשה אמאי לא הקשו כמו כן לחירושם הנ"ל דא"כ לא הול"ל לקרותו מרובה נגדים אלא שעבר. ועל זה חירץ בעל ההגה"ה דמיירי ביה"כ עלמנו והלכך לא שייך לקרותו שעבר שהרי עבד עבודה היום ומש"ה לא הקשו החוס' לעיל רק דהול"ל דלא חזי לעבודה. והגם דצו ביום איפכא הוא דהמרובה נגדים חזי והמשיח לא חזי, כנ"ל, הא לא איכפת לן, שהרי נפקותא דפר ג"כ לא שייכא עתה והיא רחוקה ממנו, רק כיון דאילו מתרמי דישגה צהוראה וצמעה אזי יאמר להביא פר, על כן נחשב לו זה עדיפות צמעת קדושתו, כמו כן גבי עבודה כיון דחוזר לעבודתו למחר ואותו המרובה נגדים לא חזי יותר לעבודה כלל, א"כ הול"ל קדושתו עדיפא.

ועוד יש לומר דמיירי ביה"כ אחר שכבר גמר כל עבודות היום וצסוף היום אחרמי שהיו מהלכין בדרך. דאי מקמי גמר עבודות היום אירע כן, הדבר רחוק מלומר שיטמא המרובה נגדים וינטרו למנות כה"ג אחר להשלים עבודות היום. ומה דמשוח מביא פר וחוזר לעבודתו למחר אינו כדאי שיטמא מרובה נגדים שמיטוהו לעבוד היום וינטרו למנות כה"ג אחר שלישי. אלא ודאי משמע דאיירי צסוף היום אחר כל המעשים דשלימא עבדתא.

יח. עי' משנה למלך (פ"ה ממעה"ק הט"ו) דבת"כ לפנינו לא נמצא דרשה גבי פר העלם דבר של ליצור, עי"ש בדבריו. וע"ע ברש"ש לקידושין ל"ו ע"ב לתד"ה אי דפנים שהעיר אף הוא צוה. והמנפה איתן (קידושין סז) הביא דבספרי פ' צהלותך משמע דפסול וכדעת רש"י והריב"א שהבאנו צה"ע' שאל"ו.

יט. אמנם דעת רש"י קידושין ל"ו ע"ב דדוקא הכהן המשיח מקריבו, וכן דעת הריב"א שהביאו החוס' ביומא ג"ז ע"ב ד"ה אני (ועי' הע' שלפני"ו). ודעת הר"י שם כדעת החוס' דידן. וכן הוא דעת החוס' בקידושין שם וצמגילה ט' ע"ב ד"ה אין. ועי' משל"מ פ"ה ממעה"ק הט"ו.

כ. הגה"ה זו קאי על תירון ראשון שבתוס' דמיירי שנטמא הכהן המשות.

כא. פי' לא הול"ל לקרותו מרובה נגדים סתם אלא מרובה נגדים שעבר וה"נ יכולים היו להקשות דאי אחר יה"כ איירי א"כ הול"ל משוח חזי לעבודה וכו' כדקשו החוס' לעיל, אלא חדא קושיא מגו תרתי נקט.

כב. ולפי"ז מתורץ גם הא דהקשו לעיל דהול"ל למימר דמרובה נגדים לא חזי לעבודה. דכיון דביום הכפורים איירי א"כ חזי לא שייך האי טעמא, שהרי אדרבה השני הוא דחזי לעבודה בלחוד היום ואין המשוח ראוי לעבודה כלל. נמצא דיש נד עדיפות להמשוח משא"כ במרובה נגדים, היינו דחוזר לעבודתו למחר. ואיכא נד עדיפות להמרובה נגדים משא"כ צמעות, היינו דחזי לעבודה צו ביום, ושקולין הן. להכי הוה"ך שפיר לטעמא דמשוח

ציונים

[*א]. כן הגיהו אור"מ, ב"מ ושלמי נזיר. והיינו משום דקרא דולקח גבי משיח שחטא כתיב, אבל קרא דוהביא גבי פר העלם של נצור כתיב (ב"מ). וגם צמח' צמגילה שם נפל טעות צוה וזריך לתקן כמ"ש (שלמי נזיר).

לקצרו אלא לטלטלו מחמה לכל דשרי אפי' בשבת כ'. ואהא קאמר דמשום דשמן עדיף ב' ומטמא המרוצה בגדים [לטלטלו] מחמה לכל דמשום עדיף דמייתי פר הבא על כל המצות אם הכהן המשיח הורה וטעה כהוראתו. אבל מרוצה בגדים אינו מביא פר [הבא] על כל המצות דמשיח דוקא כתיב, אלא מביא כשבה או שעירה כיחיד. ובהוריות (דף יא:.) עיקר הדבר ופירושו (ופר) [דפר] הבא על כל המצות היינו צפר שהוא עצמו מביא שהורה בעצמו ועשה כהוראתו שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת צ"ד לציבור:

[דף מ"ז ע"ב] **מרוצה** בגדים ומשום שעבר. וה"ה דמלי למינקט משום ומשום שעבר או מרוצה בגדים ומרוצה בגדים שעבר אלא רבותא נקט דאפי' אותו שעבר משום, מרוצה בגדים עדיף ממנו כ"ה: [הגה"ה] (הכי גריס) מרוצה בגדים ומשום שעבר. לכאורה משמע מרוצה בגדים כגון שכבר נגזו שמן המשחה והיה כ"ג מרוצה בגדים ואירע צו קרי ומינו אחר תחתיו ומשחיהו ועבר יום הכפורים ושוב הראשון שהוא מרוצה בגדים חוזר לעבודתו. והשתא יש לפנינו מרוצה בגדים ומשום שעבר. ואי אפשר לומר כן דאיך נעשה זה שמשחו השני ולא משחו הראשון. אלא יש לפרש כגון שיש כאן כ"ג משום (שעבר) ואירע צו קרי ומשחו אחר תחתיו ועבד יה"כ אחד ושוב המשום הראשון חוזר לעבודתו ועבד כמה שנים אחרי כן ומשום

פירוש ארזי הלבנון

ואם כן אף דעדיין לא מיקרי כהן שעבר כל זמן שלא נטהר הראשון, מ"מ לא שייך כל כך לומר דאיתיה בעבודה היום אחרי ככלות הכל. עכמ"ד. וכפי' זה האחרון כתב ג"כ הב"מ, עי"ש. ב. מדברי התוס' מצאנו דאפילו בכהאי גוונא שאי אפשר לקצרו מותר ליטמאות משום ציון המת. וצו"ד סי' שע"ג ס"ה הביא ב' דעות אי מותר ליטמאות לקרוביו אף שלא לצורך קבורה או לא, וכתב הרמ"א שם דלהסוברין דמותר לטמא שלא לצורך, אפילו מת לו מת בשבת שאי אפשר לקצרו צו ציוס רשאי לטמאות לו ולשומרו כדי שלא יהיה מוטל בציון. וכתב דטוב להחמיר כסברא האחרונה שלא לטמאות רק לצורך קבורה. ובס' בית יעקב סי' קנ"א כתב דזה שלא כדברי התוס' דכאן דהא לא עדיפא מת מצוה מקרובין וכיון דלקרובין אסור שלא לצורך ה"ה מת מצוה. והנה מה דפשיטא ליה להרב בית יעקב דלא עדיף מת מצוה מקרובין זה אינו מוכרח, די"ל דודאי ציון המת דבר גדול, ודוחה איסור טומאה. אלא לקרובין מש"ה לא שרי משום דאי לא יטמא

הוא עצמו הרי יש אחרים שיכולים לעסוק צו ולהוציאו ממקום ציון. אבל צמת מצוה דמיירי בע"כ שאין שם אחרים [דאי איכא אחרים לאו מת מצוה הוא], וא"כ אם הוא לא יעסוק צו יהיה מוטל בציון להכי שרי להטמא לו להצילו מציון (עפ"י יד דוד כת"י).

ועי' בערוך לנר יצמות פ"ט ע"ב שכתב דדעת הרמב"ם דדוקא לקבור אותו מותר לכהן לטמא למת מצוה ולא לטלטלו מחמה לכל. ואעפ"כ כתב דאפשר דס"ל דלקרובין הותר לטמא אפילו שלא לצורך עי"ש.

בד. עי' הע' ל"ב מה שקשה על דברי התוס' בזה. בה. ר"ל אע"ג שמיא פר הבא על כל המצוות ולא המרוצה בגדים, מ"מ האי דעבד עבודה עדיף (ב"מ).

בז. לא ידענא איך כתבו ומשחיהו אחר שכבר כתבו לעיל דנגזו שמן המשחה. ונראה דמ"ש כגון שכבר נגזו שמן המשחה טעות הוא ויש למוחקו וכנ"ל לכאורה משמע מרוצה בגדים כגון שמינו כהן גדול מרוצה בגדים וכו' ור"ל כגון שלא משחו

השני עבר [מעבודתו, וצין כך וצין כך נגנו שמן המשחה וזה המשות ראשון שחזר לעבודתו גלה עם יכניה ומינו אחר תחתיו מרובה צגדים. אבל משוח שעצר אינו מתמנה תחתיו כל ימי חייו של הראשון אף כי יאל צבולה משום כי איצה"ב. ולהכי ליכא למימר דמת המשות דא"כ משוח שעצר יתמנה תחתיו"ב. אלא גלה ומינו מרובה צגדים תחתיו

פירוש ארזי הלבנון

בא. קצת קשה מה שפירשו דכחאי גוונא שייך איצה, דמה איצה שייך כיון דאין כאן כהן גדול וע"כ צריך אחר תחתיו, מה לי אם זה משמש תחתיו או אחר[3]. ואפשר כוונתם דאי אמרינן דשני חוזר לעבודתו ככהאי גוונא א"כ הו"ל כזרה מחיים [כאשה שהיא זרה לחצרתה] דיאמר, זה מצפה מתי אפסל או אחלה או אגלה או כיו"צ ואשמש אני תחתיו. והך סברא איחא צימא יג' א' ע"י"ש. ואף דמסקינן שם דאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו ולא חיישינן לזרה מחיים. יש לומר דדוקא לענין מיתה לא חיישינן להכי דכיון דאי אפשר דימשמש זה תחתיו רק לאחר מיתתו, ליכא איצה כולי האי.

בב. מכאן מוכח דס"ל להתוס' ז"ל דהא דאמר ר' יוסי צימא שם דאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו, היינו דחוזר לעבודתו מן הדין ואין ראשון להעמיד כהן אחר זולתו. שאל"כ אמאי לא כתבו דמיירי צמת ראשון ולא רצו למנותו ומינו אחר תחתיו. ועי' הע' כ"ז דהרא"ש ז"ל פליג על התוס' צה. אכן יש לדחות דאף התוס' מודו דשני חוזר לעבודתו לאו מן הדין הוא אלא הכוונה לומר שאם רצו למנותו לזה יכולים למנותו ולא חיישינן לזרה מחיים וכמו שאמר צימא שם, אבל ודאי רשאים הם להעמיד איזה כהן שירצו זולתו. רק דשם מיירי בששניהם שרים דהיינו צבית ראשון דכולם משוחים או צבית שני דכולם מרובי צגדים. ודוקא צדון דידן כיון דזה השני שנתמנה תחתיו מפני פיסול כהן גדול הוא משוח צשמן המשחה ואם אנו ממנים לאחר תחתיו הוא מרובה צגדים דוקא צהא כתבו התוס' דהשני חוזר לעבודתו ולא אחר דהא ודאי מסתבר כיון דזה השני הוא משוח צשמן המשחה. וזה פליגי על הרא"ש ז"ל דהוא ס"ל דאף צכה"ג הרשות נתונה למנות כהן גדול ממנו

אוחו. וכה"ג כתב מהרש"א פ"ג דמכות דף י"א ע"ב ע"י"ש, ולזה הקשו שפיר דאין משחו שני ולא ראשון וק"ל (ב"מ).

בז. מש"כ התוס' דאף צאל הראשון לגולה שייך צו משוח איצה, נראה הכרחם לזה מהא דאמרינן צימא (י"ג א') דמודה ר' יוסי שאם מת ראשון דשני חוזר לעבודתו, ומשמע להו דשני חוזר לעבודתו מן הדין ואין לנו למנות כהן אחר תחתיו כלל. [וכן מוכח שיטתם צה צסמוך וכמש"כ צהע' כ"ט ע"י"ש]. והשתא קשה להו דא"כ לא תמצא משוח שעצר ומרובה צגדים צומן אחד לעולם. ולכך כתבו לחדש דמאי דאמרינן שם דשני חוזר לעבודתו היינו דוקא היכא דמת הראשון אבל כל זמן שהוא חי אף כי יאל צבולה אפ"ה שייך צו משוח איצה וע"כ צריכין למנות כה"ג אחר, והשתא ככהאי גוונא שפיר משכחת לה מרובה צגדים ומשוח שעצר כמו שכתבו וק"ל.

ואמנם צתוס' הרא"ש (צימא שם) כתב דהא דאמרינן דשני חוזר לעבודתו אין הכוונה דחוזר מן הדין אלא לומר דאם רצו למנותו אחר מות הכהן הגדול, שיכולים למנותו, הואיל דמו ליכא איצה שכבר מת הראשון. והציא ראייה לדבריו מסוגיין דהכא דאי לא צימא הכי א"כ לא תמצא מרובה צגדים ומשוח שעצר צומן אחד. וכן צפירוש הרא"ש כאן הואיל לשיטתיה ופירשה דמיירי צמת המשוח הראשון וכגון שאותו שמינו צריצי צגדים נתחכם ונתעלה יותר מאותו המשוח שעצר ולכך מינהו (וכ"כ צחי' ר"פ ע"י"ש). וצאמת לפמש"כ התוס' לחדש דאף צגלה חיישינן לאיצה א"כ אזלא לה ראית התוס' רא"ש. ומאידך לפמש"כ הרא"ש צציאור סוגיא צימא שם, א"כ אזל ליה הכרח החידוש שחידשו התוס' וק"ל.

צינונים

[3]. כן הקשה הטורי אכן מגילה ט' ע"ב על דברי עזמנו. וכ"ה השפ"א כאן על דברי התוס' כאן ע"ע.

והשתא המשוח שעצר קודם למרובה צגדים צומן שעדיין היה שמן המשחה^ל. והשתא שניהם המרובה צגדים והמשוח שעצר מרובה צגדים עדיף (שעצד עצודה) שראוי לעצודה ואילו משוח שעצר לאו צר עצודה הוא כדאמרינן פרק קמא דיומא (דף יב:) דלכהן גדול אינו ראוי משום איבה ולא לכהן הדיוט דמעלין בקדש ולא מורידין כשמעמיה דר' יוסי דאמר אינו ראוי לכה"ג ולא לכהן הדיוט^{לא}:

עבר מחמת קריו ועצר מחמת מומו. צין מוס קצוע צין מוס עוצר. מחמת קריו עדיף דחזי לעצודה למחר ומחמת מומו לא [עצד] עד שיתרפא מומו^{לא}:

משוח מלחמה וסגן הי מינייהו עדיף. כלומר כל הני פשיטא לי והא מיציעא לי: משוח מלחמה עדיף דחזי למלחמה. שנתמנה לכך לזאת עם העם למלחמה וחלו

פירוש ארזי הלבנון

בחכמה משום דנעינן הכהן גדול מאחיו (עפ"י שער המלך פ"א מעבודות יוה"כ ה"ג).

גם שמעתי מציאין ראיה מדברי החוס' הללו למה שנסתפק הרב זרע אברהם בחשונה ח' חו"מ פי' כ"ב (דף קמ"א ע"א) אם זה שאמרו דשני חוזר לעצודתו היינו דוקא כשלם הניח הראשון בן ממלא מקום אצותיו אבל אם הניח בן ממלא מקומו, צנו קודם. או דאמרינן לא שגא. והשתא מדלא כתבו החוס' דמשכחת לה בשמח המשוח הראשון והניח בן ממלא מקום אצותיו ש"מ דס"ל דאפילו הניח בן אפ"ה שני חוזר, אלו דברייהם. ולע"ד אין מכאן ראיה דדוקא כשניהם שוים הוא דאיכא לאסתפקי אבל הכא כיון דהשני משוח וכו' [כמו דדחה השעה"מ] (שרשי היס שורש כ"ג שעבר).

ל. ר"ל דלעיל הקשו דאיך נעשה זה שמשחו לשני ולא משחו לראשון. אבל לפי מה שכתבו עכשיו [שהמרובה צגדים כהן שלישי הוא] א"כ שפיר נמלא המשוח שעצר שהיה בקודם להמרובה צגדים (או"מ).

לא. יעויין תוס' יומא (י"ב ע"ב ד"ה כהן) דמוכח מדבריהם דהך דאינו ראוי לכהן גדול אינו אלא מדרבנן^[א]. והשתא ל"ע האריך מעלה דרבנן

ציונים

[א]. כן פירשו המפרשים שם, ועי' תוס' רא"ש וריטב"א שם. אמנם הפנ"י במגילה ט' ע"ב כתב דעת החוס' דמן החורה אינו ראוי לכהן גדול וה"נ יש ליישב דבריהם כאן. ועי' בשפ"א שם שהשיג עליו. [ד]. לועי' בס' חדר הורתי עמ"ס הוריות (ס"ה) דהקשה על ח' הטו"א דמה יענה מגמ' הוריות י"ג א' דאף לענין להחיותו אמרינן שם דמרובה צגדים עדיף ובה דאזי מסתבר דסדר הקדימה מה"מ הי.

זיה רבי' לבי: או דלמא סגן עדיף דהא חזי לעבודה. פירוש ציוס הכפורים^ל שנתמנה לכך שאם יארע קרי בכ"ג שיכנס הוא תחתיו ונקרא סגן^ל. נמצא כי עיקר מינויו לשמש בעבודה, ועיקר מינוי משום מלחמה למלחמה:

ת"ש דתניא אין בין משום לסגן אלא שאם היו מהלכין בדרך ומלאו מת מצוה יטמא משום מלחמה. וקשה, דטובא איכא בינייהו כדאיתא בשילהי זא לו (יומא עב:) בצגדים שכ"ג משמש משום מלחמה משמש^ל (משמע) וסגן עובד בצגדים כמו הדיוט כמו שעובד זיה"כ נמי תחת כ"ג^ל. ותו כל הממשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורס מצווה על הצחולה ואסור באלמנה [ואינו מיטמא לקרובים] דאינן נוהגין בסגן ונוהגין במשום מלחמה כדמרינן בפרק בתרא דהוריות (דף יב:) מקראי. ואומר הרמ"ר^ל דודאי טובא מילי איכא דמשום מלחמה חמור מסגן, ותנא קולי קולי קתני דאין קולא שנוהגת במשום מלחמה שלא תנהוג בסגן [אלא] הך שיטמא משום מלחמה ולא יטמא סגן. והכי נמי אמרינן פרק מקום שנהגו (פסחים נה.) תנא קולי קולי קתני:

פירוש ארזי הלבנון

מרוצה צגדים דוקא אבל הכא קאמר דאפילו בשוין. (תפא"ס).
ששניהם מרוב צגדים או שניהם משומין אפ"ה עבר מחמת קריו עדיף.
לבי. ז"ע אמאי לא נקיט הגמ' עדיפותו דמשום מלחמה כיון דנמשח בשמן המשחה ואסור זה דברים האמורים בפרשת כהן גדול, משא"כ סגן אינו רק כהן הדיוט. ועי' בפ"י הרא"ש ז"ל דבאמת פ"י כן וז"ל מי אמרינן משום מלחמה עדיף לפי שנמשח בשמן המשחה עכ"ל. אבל נריך עיון דבגמ' מבואר טעמא אחרת וז"ע. כן העיר חכ"א שליט"א.
ג. מדבריהם משמע דדוקא בזה"כ הוא דאין ראוי המשום מלחמה לעבודה. וזהו כדעת הרמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש הכ"א. אבל משמעות הגמ' ביומא (דף ע"ג ע"א) אינו כן, דתניא התם דלאו צר עבודה הוא כלל, דלכא"ג אינו ראוי משום איבה ולכהן הדיוט אינו ראוי משום מעלין בקודש ואין מורידין. ועי' בכסף משנה שם מש"כ בשוב דעת הר"מ (פפ"י ז"ר).
לד. ז"ל "שע"ו נקרא סגן" והיינו על שהוא סגן להכה"ג לעמוד במקומו לעבוד בזה"כ

הוא נשאל זה צגדים (תפא"ס).
לד. צמ' שם מסיק דאסור למשום לעבוד זה צגדים מפני איבה. ורק כשנשאל באורים ותומים הוא נשאל זה צגדים (תפא"ס).
לד. האו"מ תמה דאיך כתבו שגם ציוס כיפורים היה עובד בצגדים כמו הדיוט דהרי בכמה דוכתי מבואר דציוס הכיפורים היה עובד הכה"ג ג"כ זה צגדים היינו בשאר עבודות שאינן מעבודות היום. והרש"ש ז"ל לדברי עזמנו שכתב במס' יומא בשם הריטב"א דמדאורייתא אין חובה בכהן גדול אלא עבודות היום אבל התמידין ושאר עבודות הנהוגות בכל יום כשרות בכהן הדיוט אפילו לכתחילה עיי"ש
ובזה"ר זאז וואלף הלוי ז"ל הגיה בדברי התוס' דז"ל "כמו כהן הדיוט עד שעובד בזה"כ נמי תחת כהן גדול וכו'" וכ"ה להדיא בשטמ"ק בשם ר' עזריאל ז"ל. וכונתם שהסגן כל השנה עובד בזה צגדים ככהן הדיוט אם לא כשעובד בזה"כ, ומאז ואילך אינו סגן אלא כהן שעבר. וכן הגיה הב"מ וכע"ז צ"ר. ובמאורי אור הגיה דז"ל "אע"פ שעובד כו'".

ציונים

[ה]. עי' לעיל פ"ו ציונים אות מ"ו.

והתניא ¹²³⁴⁵⁶⁷משוח מלחמה קודם לסגן. וקא ס"ד דקדים לכל מילי קאמר. (אלא) [אבל] בקונט' פ"י דידע שפיר המקשה דזהוריות (דף יג.) מתניא לענין להחיותו¹ לפקח עליו את הגל קודם לסגן (ד) אם נפל גל על שניהם, ומכל מקום פריך דאי סגן עדיף לענין טומאה הוה לן לפקח את הגל תחלה על הסגן. ומשני מר זוטרא דודאי לענין להחיותו לפקח עליו את הגל משוח מלחמה עדיף דתלו ביה רבים, ולענין טומאה סגן עדיף דנתמנה לעבודה. ומיהו גס זהוריות מוקי לה הש"ס לענין להחיותו כי הכא משמע דצרייתא לא נשנית בהדיא (א) הך [ד]לענין להחיותו² ^{אוצר החכמה}

למה תקנו סגן לכ"ג. ובפרק טרף בקלפי (יומא לט.) גרסינן למה סגן מימינו פ"י לימינו³ ^{אוצר החכמה}

פירוש ארזי הלבנון

לו. פ"י דצריהם דזהוריות שם מיימי הגמ' צרייתא לענין מי קודם להחיותו [הוא קודם לרצו ורצו קודם לאצו אמו קודמת לכולם חכם קודם למלך ישראל וכו' משוח מלחמה קודם לסגן וכו'] עיי"ש. וא"כ כיון דההיא צרייתא דמיימי הגמ' כאן נשנית זהוריות צהדיא לענין להחיותו ולא לענין טומאה, א"כ היכי ס"ד לאוכוחי מינה לענין טומאה. ולזה כתבו דס"ד דקדים לכל מילי קאמר. ר"ל דלא ידע המקשן דנשנית צהדיא לענין להחיותו. אבל בקונטרס פירש דידע שפיר המקשה וכו'.

לח. ר"ל דזהוריות שם אחר דהביא הך צרייתא דלענין להחיותו [ע"י הע' שלפנ"ז], איבעיא להו לענין טומאה משוח מלחמה וסגן הי מינייהו קדים. ופשיט דסגן עדיף כדהכא. ופריך מהך צרייתא דמשוח מלחמה קודם לסגן. ומשני "כי תניא ההיא להחיותו". הרי משמע להדיא דהמקשן לא ידע דמיתניא לענין להחיותו, שהרי התם ליכא לתרץ כפי' הקונטרס דהכא. דצלמא הכא דמשני מר זוטרא "לענין מלחמה משוח עדיף כו'" שפיר יש לפרש כפי' הקונטרס דבא לפרש טעמא דצרייתא דמיתניא לענין להחיותו דוקא, וכדמפרש טעמא משוח דתלו ביה רבים וכו'. אבל זהוריות שם לא אמר אלא "כי תניא ההיא להחיותו" ותו לא. משמע שזהו עיקר המירון, [דאם כפי' הקונטרס הרי העיקר חסר מן הספר] וק"ל.

והנה כפי הגהת הצ"ח שהגהנו צפנים נראה דכוונת התוס' לומר דזהוריות שם מוכח דלא גרסינן להא דמשוח קודם לסגן צהדי כל אותן המניינים שם בצרייתא דלענין להחיותו. ונר"ך להבין א"כ מאי צעי התם מי קודם לענין טומאה, דראשית

ואפשר אולי ליישב דצרייתא הגמ' סבר דמינוי דסגן היינו דוקא לאם יארע צו פסול אבל צעוד שלא יארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדולה של כלום. (ומ"מ שאל שמא יהא קודם למשוח מלחמה מפני אותה חשיבות וגדולה הראויה לו אם יארע פסול צכה"ג), ולזה מיימי מר' חנינא צן אנטיגנוס דלמה סגן וכו'. פירוש דאף כי עדיין לא נפסל הכה"ג מ"מ מינויו דהסגן השתא נמי יש צו חשיבות גדולה, שצריך להיות מוכן ומוזמן תמיד לימין כהן גדול צעודתו שמא יארע צו פסול וישמש הוא תחתיו. והלכך דדאי דלענין טומאה צדין הוא שיקדם להמשוח מלחמה. ואמנם פ"י זה לא יתכן לפרש אלא אם נגרום

עד כאן לא פליגי אלא ככ"ג ונזיר כי אזלי צהדי הדדי אצל חד חד לחודיה בני איטמוי
 אינון. פי' למת מנוה. מכאן מוכח שאין לגרוס צמשתנו צפי' ומיטמאין למת מנוה
 ברישא דא"כ למה לו לדקדק צפלוגתייהו ישאל על המשנה להדיא מנלן:

במנא הני מילי. דכהן ונזיר מיטמא למת מנוה: דתבו רבנן על כל נפשות מת לא יצא לאצו
 ולאמו לא יטמא. ככ"ג כתיב צפרשת אמור:

אי צרחוקים ק"ו מהדיוט ומה כהן הדיוט שמיטמא לקרובים. כדכתיב קרא. אינו מיטמא
 לרחוקים כ"ג שאינו מיטמא לקרובים כדכתיב לאצו ולאמו לא יטמא אינו דין שלא
 יטמא לרחוקים. אלא ע"כ קרא דעל כל נפשות מת לא יצא צקרוצים הכתוב מדבר ואייתר לאצו
 למידרש לאצו אינו מיטמא אצל מיטמא הוא למת מנוה. וא"ת היכי מייתר לאצו והא ק"ו
 אין שיך לומר אם לא (שנאמר) [שיאמר] הכתוב לאצו שכך מסיים הדין כ"ג שאינו מיטמא
 לקרובים, ומנלן הא אם לא נכתב לאצו. וי"ל דק"ו דקאמר לאו דוקא ואינו אלא לרווחא
 דמילתא כאלו היה אומר כן על כרחיך דקרא על כל נפשות מת לא יצא צקרוצים דאי על
 רחוקים צא להזכיר הרי הוא מוזהר ועומד משהיה כהן הדיוט שהוזהר על הרחוקים דאטו
 משנעשה כהן גדול פקעה קדושת כהן הדיוט וקדושתו להיכא אזלא אלא על כרחיך על
 הקרובים צא להזכירו דכהן הדיוט שרי צהן אייתר לו לאצו ולאמו לדרשא לומר לאצו
 אינו מיטמא אצל מיטמא הוא למת מנוה:

[דף מ"ח ע"א] וילאמו. שנכתב ככ"ג: לגזירה שוה. לנזיר, דכתיב נזיר לא יטמא להם
 צמותם ודרשינן צמותם יתירא דהא כתיב צרישיה דקרא על כל

פירוש ארזי הלבנון

כחותה גירסא דמייתי התוס' ז"ל דלמה סגן מימיו. צמעת הסגן שרץ להיות כל העם לימין כהן
 גדול מוכן ומזומן לשמש תחתיו.
 ב. פי' או"מ שהביא מכמה וכמה מקומות צש"ס
 דאשכחן כהאי גוונא, ושכן כתב התוס' בשנת
 מ"ו ע"כ ד"ה ככתה שכן דרך הש"ס דאע"ג דהו
 מצי לאחוי רישא דקתני צהדיא אעפ"כ מייתי סיפא
 ודייק מינה, עיי"ש בדבריו. ולכאורה הו"ל להזכיר
 כמו כן מגמ' דלעיל כ"ח ע"כ דדייק הגמ' איש
 אין אצל אשה לא, אע"ג דתניא צהדיא דאין האשה
 מדרת. אמנם התוס' שם כבר יישבו זה, ועי' מש"כ
 שם הע' ר"כ.
 ג. ואע"ג דאכתי קרא דעל כל נפשות מת מיותר.
 מ"מ לשון הצריחא משמע דדרש מלאצו ולא
 מעל כל נפשות (עפ"י ב"מ, ועי' או"מ וז"ר מה שהאריכו
 בה).
 כאותה גירסא דמייתי התוס' ז"ל דלמה סגן מימיו.
 אצל לגירסא דהכא דקאמר למה תיקנו סגן לכהן
 גדול, [וכמו כן לגירסא דסוטה דלמה סגן ממונה],
 א"כ לא נחמדש לן כלום יותר ממה שכבר ידענו,
 ואדרבא לפי הך גירסא מתפרש דבא להפחית
 צמעת הסגן ולומר דכל מינויו אינו אלא לכשיארע
 פסול צכהן הגדול. וכמו שפירש רש"י בסוטה -
 "למה סגן ממונה", לאיזה דבר הוא ממונה ומוכן.
 "שאם אירע כו'". אצל בעוד שלא אירע פסול לכהן
 גדול אין לסגן גדולה של כלום, עכ"ל. וכן ביארה
 שם פירש - למה סגן ממונה שאם יארע פסול.
 אצל כל זמן שלא יארע צו פסול אין הסגן עוד
 שום עבודה בעולם, עכ"ל.
 ולזה כתבו התוס' דביארה גרס' למה סגן
 מימיו, דלפי גירסא זו הרי צא לחדש ולהוסיף

נפשות מת^[1], למה לי צמותם לומר לך צמותם הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא הוא לנגעם ולוצתם. נראה דעיקר קרא לנגעם אינטריך דס"ד אמינא דמזורע חשיב כמת^ב ולוצתם נקט אגב נגעם:

והאין לי אלא נזיר. שמואל ליטמא לנגעם ולוצתם: כ"ג מנין, אמרת לא יאמר אמו כ"ג. דאינו נריך: ומה במקום שכהן הדיוט מיטמא לאחריו מאביו. דכתיב לאחריו, וסבירא ליה דגמר אחוה אחוה מבני יעקב כי היכי דלפינן לענין יצום צימות^ב (דף י:). הרי עדיפא משפחת אב ממשפחת אם לגבי כהן הדיוט [ואפ"ה] אין כ"ג מיטמא לאחריו, [מקום] שאין כהן הדיוט מיטמא לאחריו מאמו אינו דין שאין כ"ג מיטמא לאמו: אם זכייה מן הדין א"כ מה ת"ל אמו כ"ג. וא"ת ומה נריך קל וחומר, הרי כבר אמר דעל כל נפשות מת אזהר רחמנא אקרובים ועל כרחך כדפרישית^ב, ואמו נמי בכלל כל הקרובים, א"כ למה כתיב אמו בפירוש על כרחיך מיטמא לג"ש. וי"ל דאי לאו ק"ו הוה אמינא אע"ג דאסור קרובים מעל כל נפשות מת וכתיב נמי לאחריו, לאו למעוטי מת מצוה אלא למעוטי אם דמיטמא לה דהוה אמינא דווקא קרובים דמנד האב דגריעי טפי משום דאינה קורבא ודאית אלא חזקה בעלמא אבל אמו דודאי ילדתו ליטמא לה כדאמר לקמן (דף מט.) האי סברא^ב, ע"כ אינטריך קל וחומר ללמד דאין זו

פירוש ארזי הלבנון

מב. הוקשה להו דלמה לי צמותם יחירא, חיפוק ליה בלאו הכי מפשט הכתוב דלא החזיר אלא על טומאת מת דכתיב על נפש מת לא יבא. והא חירו דעיקר קרא למזורע אינטריך דס"ד דחשוב כמת וכו' (ב"מ).
 מב. ונ"ע דא"כ האין כהן רואה את הנגעים ולפעמים מחליטו תיכף וכגון צמחיה. והרי יעצר הכהן על איסור טומאה (טל מורה).
 מד. ע"י רש"ש, וקר"א.
 מה. היינו כדפירשו לעיל דע"כ קרא דעל כל נפשות מת לא יבא בקרובים איירי דעל הרחוקים בלא"ה הוא מחזיר ועומד משהיה הדיוט. והקשה הב"מ, אמאי הוצרכו לומר כן דהא אף לפי פשטא דברייתא דמלאביו שמעיין דעל כל נפשות מת בקרובים איירי מ"מ מקשו שפיר. ונ"ע. וע"י צ"ר כאן מדבריו משמע דבא ליישב זה, אך לא

הבנתי כוונתו ז"ל.
 מו. ע"י קר"א שהקשה על דבריהם דהיכי מצינן למימר דלאביו אחי למעוטי אמו דמיטמא לה, דא"כ למה לי קרא דעל כל נפשות מת, והרי שאר קרובים ורחוקים שמעיין בק"ו מאביו, ולכתוב רחמנא לאחריו לא יטמא אחד ולא הוה שרינן אלא לאמו דודאית היא ע"כ.
 ובסגנון אחר הקשה הב"מ דהיכי מצינן למימר דלאביו אחי למעוטי אמו, דא"כ ליטמא מאביו יחירא וממילא הוה מוקמינן קרא דעל כל נפשות מת דמסתבר טפי דהיינו אביו אבל אמו לא. שהרי דומיא דהכי מסיק הש"ס או אינו לאחריו ולאמו לא יטמא אבל יטמא לשאר מתים וכו', ואע"ג דעל כל נפשות מת סתמא משמע בין קרובים בין רחוקים, אלא ע"כ משום דמוקמינן קרא דמיסתבר עכ"ד. והנה צעזעור הנזיר ית' עלה צדי ליישב הדברים על נכון, ויתבאר לקמן הע' ע"ב עיי"ש.

ציונים

[1]. ז"ל על נפש מת (מפרשים). וע"י הע' פ"ו.

סברא שהרי צכהן הדיוט אנו מחשיבים קורבא דאז טפי מן האם ומהשתא אייתר אציו ואמו צכהן גדול, אציו לומר דמיטמא למת מצוה ואמו לגזירה שוה. ואם תאמר אכתי מנלן דאציו צא למת מצוה הא אינטריך לגופיה דלא לימא דלאמו למעוטי לאציו דמיטמא לאציו דקורבא דאז עדיפא דמתייחס אחריו כדלקמן¹²³⁴⁵⁶⁷ (שס). ונראה לומר דהשתא תפס לדין ק"ו לרווחא דמלתא כק"ו דלעיל והך צרייתא כרבי ישמעאל דצממוך (ולית) [דלית] ליה האי צריכותא דלקמן דאמו ודאי ילדתו, דלקמן אליבא דר"ע קאמר ליה אצל לר' ישמעאל צלאו ק"ו אייתר לאמו שהיא בכלל שאר קרובים דאפי' אי נכתב לאציו לא הוה אמינא דלמעוטי אמו קאחי משום דודאי ילדתו דלית ליה הך סברות דלקמן¹²³⁴⁵⁶⁷. הלכך כי כתיב על כל נפשות מת, כולהו קרובים צמשמע אייתר לאציו למת מצוה ואיתר לאמו לגזירה שוה וקל וחומר לרווחא דמילתא:

דב' גרסינן אשכחנא כהן גדול דמיטמא למת מצוה נזיר מנלן. תימא תיפוק ליה מגזירה שוה דאמו אמו כמו שאנו לומדים כהן גדול מנזיר לענין נגעים ויצתם ה"נ ניהדר ונילק נזיר מכהן גדול לענין מת מצוה¹²³⁴⁵⁶⁷ דאין גזירה שוה למחצה². [ו]נראה למהר"ק אי לאו דנפקא לן מת מצוה צנזיר מקרא אחרינא הוה אמינא דכולה גזירה שוה דאמו אמו אחיא למת מצוה אצל [לא] לענין למעוטי נגעים ויצתם צין צכהן הדיוט וצין צכהן גדול כיון דמזורע איחקש למת דהוה ליה כעוקר קרא ממשמעותיה ע"י ג"ש¹²³⁴⁵⁶⁷. להכי אינטריך למילק מת מצוה צנזיר מקרא אחרינא³:

פירוש ארזי הלבנון

מו. ר"ל דכיון דידע השתא להיהא סברא דאמו עדיפא דודאי ילדתו, א"כ ודאי ידע גם להיהא סברא דצהיפך דאציו עדיף דמתייחס אחריו, שהרי תרוייהו צחד דוכתא נאמרו. וא"כ מנלן דאציו צא למת מצוה וכו'.

מח. קשה קצת, דהרי האי חנא נמי קאמר דמשפחת אציו עדיפא מהא דכהן הדיוט דמיטמא לאציו מן האז וכו'. וא"כ אי לא כתיב לאציו הו"א דלאמו אחי למעוטי אציו דמיטמא ליה, ו"ל (רש"ש).

מט. וה"ה דהוה מזו לאקשויי נמי למה לי לאציו צכה"ג למעוטי מת מצוה. תיפוק ליה מנזיר צגזרה שוה דאמי אמו. וצמירוצא ניחא (ב"מ).

ג. הא דפשיטא להתוס' ו"ל דמיקרי ג"ש למחצה צכה"ג, כ"ה גם דעת התוס' צקידושין ל"ו ע"א ד"ה תפילין וכ"ד הרשב"ם צ"ב ק"כ ע"ב, ועוד. אצל דעת רש"י צכריחות כ"ב ע"ב ד"ה ור' עקיבא משמע דלא מיקרי למחצה צכה"ג וכ"כ התוס' סי' כ"ג. ועי' יד מלאכי אות ל' וצתש' צנין ציון

החדשות סוף סי' קס"א, ומהרש"ם ח"צ סי' ק"ל. נא. וק"ק דהרי אפילו טומאת מת אינו מזהר עליה אלא על טומאת שבעה ולא טומאת ערב כמבואר צמב"ס פ"ה ה"ט וצמגע מצורע ליכא אלא טומאת ערב וקרא צטומאת ז' הוא דמיירי וליכא צה עקירת משמעותא דקרא כלל. ואולי אפשר לומר דאע"ג דעל טומאת ערב דמת לא הזהר מ"מ מצורע אינטריך ליה משום דאיחקש למת עצמו וא"כ לטומאת שבעה אחקיש והו"א דטומאת ערב דמצורע כטומאת ז' דמת (הגר"ם ל"ח ע"ו).

בב. משמע דמצורע חמיר טפי ממת מצוה, וקצת קשה דא"כ מאי פריך אשכחן כהן גדול נזיר מנא לן. שהרי כיון דגבי נזיר גלי קרא צמות אינו מטמא אצל מטמא לנגעים וליצתם אס כן כל שכן דמטמא למת מצוה. ואפשר לומר דודאי כיון דמצורע חמיר טפי ממת מצוה א"כ ע"כ הא דדרשין צמות אינו מטמא אצל מטמא לנגעים

כ"י ימי הזירו לה' על כל^[1] נפש מת לא יבא שומע אני [אפילו] נפש זהמה במשמע. אי לא כתיב מת אלא נפש, שנאמר ומכה נפש זהמה ישלמנה: ת"ל נפש מת בנפש אדם הכתוב מדבר. דזהמה לא איקרי מת. אע"ג דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו, מת סתמא איקרי נפש מת לא איקרי¹²³⁴⁵⁶⁷:

ר' ישמעאל אומר אין נריך. למעוטי זהמה מנפש מת, דהא הוא אומר לא יבא, בנפש המטמא בציאה היינו צאהל הכתוב מדבר ואילו נבילה לא מטמאה צאוהל¹²³⁴⁵⁶⁷:

לאביו ולאמו. בנזיר כתיב ד' פרטי לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם: לאביו ולאמו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה. מסקנא דברייתא זו דלאביו צא לגלוי על נפש מת דאיירי בקרובין ולאמו לגזירה שזה לכדרכי ולאחיו למת מצוה ומפיק ליה [מ]האי סברא כמו שנושא ונותן בברייתא עד דליף ליה מלחיו^[1]. אי נמי התנא ידע בטוב דלא נפיק מת מצוה אלא מלחיו והאי דקאמר לאביו ולאמו הוי כמו [וגו'] ולעולם קומך מלחיו¹²³⁴⁵⁶⁷:

פירוש ארזי הלבנון

מטמאה צאהל. ו"ל דדוקא נבילה אמעיט משום דאין צמינה טומאת אהל אבל עכס כשעורה שפיר נחמעט כיון דיש צמינה טומאת אהל והכי פירושא דקרא "על נפש מת לא יבא" בנפשות המטמאות בציאה הכתוב מדבר שאסור הנזיר ליטמאות עליהם אפילו צאותם טומאות שזהם שאינם מטמאין רק במגע ובמשא (עפ"י ב"מ למשנה לקמן).

והנה מדברי התוס' שלהי פירקין נ"ז ע"א ד"ה עכס מצואר דלהך נדדא דמקרא לא אחי רק דגרים המטמאין בציאה אזי עכס כשעורה מהלכה למשה מסיני נפ"ל דמגלח על מגעו. ומיושב צוה קושיית הכ"מ, ועי"ש בדבריהם.

גד. נראה כוונת התוס' לפרש דברי התנא דאמר "לאביו ולאמו כו" כו" אופנים. או דמעיקרא סבר התנא למילף מת מצוה מלאביו יתירא אלא דאח"כ פריך על זה ומסיק דנפ"ל מלאחיו. אי נמי דלעולם מעיקרא נמי יליף מלאחיו, ומה שאמר לאביו ולאמו, כוונתו צוה אינו אלא להביא הפסוק דמיירי בלאחיו, אלא שלא הביא רק תחילת הפסוק דכתיב לאביו ולאמו, וכאילו היה אומר "לאביו

ולאחותם אינו אלא לצטר דגלי קרא אחרינא גבי נזיר דמטמא למת מצוה אבל אי לא גלי קרא לא הוה מוקמינן במותם אלא למעוטי מת מצוה ולא למעוטי נגעם וציבתם דחמור טפי (ב"מ בקי"ז נמך עי"ש ביאורו באורך).

עוד יש להקשות על דבריהם כיון דנגעם וציבתם חמיר א"כ ברחוקין דליכא מיעוטא מנא לן דמטמא לנגעם (כ"ה הקר"א). ועי' לעיל דף מ"ג ע"א הע' ש"ג דלפמש"ה שם אחי שפיר.

ומה דכהן הדיוט מותר ליטמא לנגעים, הגם דליכא ציה מיעוט. היינו משום דילפינן בכל שכן מכהן גדול (עפ"י יד דוד).

ג. דרך צחייה נפש זהמה מיקרי ולא צמיחה, וטעמא דמילתא לפי שאחר מיתתה אין לה נפש מיוחדת לישאר בשם נפש רק הכל חוזר למקור היסודית (עפ"י ב"ר).

ג. קשה קצת והרי עכס כשעורה אינו מטמא צאהל ואפ"ה קי"ל לקמן במשנה (דף מ"ט ע"ב) דהנזיר מגלח על מגעו ועל משאו ומאי שנא מנבילה דאין הנזיר מגלח עליה משום דאינה

ציונים

[1]. ל"ל על נפש מת (מפרשים). ועי' הע' פ"ו. [2]. וגירסת האו"מ, ולא מסיק ליה עדיין האי סברא כיון שנושא וכו'.

עד שלא יאמר. קרא נזיר דמיטמא למת מנוה יש לי צדין בקל וחומר למשמע מיניה דנזיר מיטמא למת מנוה: ומה כהן גדול שקדושתו עולם מיטמא למת מנוה^י. מקרא כדלעיל:

[דף ט"ח ע"ב]

אז אינו. אלא לכך כתיב לאציו ולאמו לומר לך דמותר ליטמא לשאר מחים רחוקים וטעמא איכא למימר דשמא אקרובים אזהריה רחמנא מפני [שמילר] עליהם והו זילתא דנזיר דאיכרי קדוש^י. אצל רחוקים שאינו נעצז עליהם לא אזהריה רחמנא^י: אמרת ק"ו מכהן (גדול) [הדיוט] דעל כרחיק סברא זאת לא אמיחית היא שהרי [צכהן הדיוט] הוא איפכא:

[אוצר החכמה]

פירוש ארזי הלבנון

אעפ"כ יש לומר דלענין היתר טומאה כהן עדיף כיון שקדושתו לעולם צלא הפסק. והלכך נריי תרי קראי צין נזיר צין צכהן גדול, וצרייתא שפיר מלי אחיא אליבא דכו"ע.

ואמנם אחר דגלי לן קרא דשניהם שוין לענין היתר טומאה ומותרים להטמא למת מנוה, ולא מיבעיא לן רק אחי מהם קודם לחצירו. צה נקטינן לכללא דקיי"ל בעלמא לענין סדר הקדימות וכדאמר (הוריות י"ג) כל המקודש מחצירו קודם את חצירו, וצה פליגי אחי מהם מקודש יותר.

שוב ראיתי צשו"ת עמודי אור סי' ס"א סקט"ו עיי"ש מש"כ צה. והנלע"ד כתבתי.

נו. נראה הטעם כיון דמטער עליהם ציותר מסתמא מזולל צעצמו שיהיה צכה בקול רם וכן מולש זקנו ומכה על ראשו כדרך המנטערים ואין זה דרך כבוד וקדושה (עפ"י צ"מ).

נו. וא"ת והא כתיב על כל נפש מת לא יבא הרי שמענו קרובים ורחוקים. וי"ל דתרייהו בקרובים, חד דמטער עליהם צמקצת וחד שמטער עליהם הרצה כגון אציו. אצל רחוקים שאין מטער עליהם כלל אימא דיטמא להם (תור"פ, תור"ע ותוס' רא"ש). אמנם צתוס' לקמן מ"ט ע"א ד"ה ומשי פירשו דהך דצעי למילף כאן דלקרובים דוקא אסור להטמא היינו מדרשא דכלל ופרט [על כל נפש כלל, לאציו ולאמו פרט] אין צכלל אלא מה צצפרט, והא דאצטריך לכללא הוא כי היכי דלא נרצה יותר מן הפרט לא צק"ו ולא צמידה מן המדות עי' צצריהם שם ותצין. ואמנם לפי"ו לא נהירא מה הוצרכו לימן טעם וצצברא מפני מה רחוקים עדיפי

ולאמו וגו'". ולפי"ו מה שהקשה הצרייתא אח"כ הא מיבעי ליה לומר שאינו מטמא לאציו וכו', צריך לומר שהמקשן לא הצין כוונת הסנא והיה סבור דמפיק ליה מלאציו. ואמנם קשה, מלשון הצרייתא דמסיק אלא לאציו לומר שאינו מטמא לאציו, לאציו אינו מטמא אצל מטמא למת מנוה. משמע דמעיקרא לא הוה ידע דמלאציו נפקא דא"כ לא הו"ל למימר אלא, וצ"ע. ואולי שהתוס' לא גרסי צצרייתא תיבת אלא.

נה. ומסיק הצרייתא לא אס אמרת צכ"ג שכן אינו מציא קרבן על טומאתו כו'. ולכאורה קשה דאף על פי כן נימא דמעלה כהן עדיפא דקדושתו קדושת עולם, שהרי מטעם זה אמרו רצנן צמתיתין יטמא נזיר ואל יטמא כהן שקדושת כהן עדיפא מקדושת נזיר. צה אין נראה כלל לומר דסוגיין אליבא דר' אליעזר דוקא אולא. ועוד, דצלאו הכי קשה צין לרצנן צין לר' אליעזר למאי צריך תרי קראי לנזיר ולכה"ג, הא לרצנן דס"ל דקדושת כהן עדיפא א"כ תיפוק ליה נזיר צק"ו מכהן ולר"א דס"ל קדושת נזיר עדיפא, לכחוד צנזיר צלכד וחפ"ל לכה"ג צק"ו וצ"ע.

ונראה ליישב צדין לרצנן צין לר"א צריך תרי קראי ולא הוה אחי חד מצצירו. דהנה לרצנן אע"ג דס"ל דקדושת כהן עדיפא מקדושת נזיר אעפ"כ היה מקום לומר דלענין היתר טומאה נזיר צמיר טפי כיון דרמי עליו חיוב קרצנות אס נטמא, והלכך לא אחי מת מנוה צק"ו מכהן גדול. וכמו כן לר' אליעזר אע"ג דס"ל דקדושת נזיר עדיפא מקדושת כהן (וכמו שכתב תוס' לעיל ד"ה ואל יטמא נזיר),

[א"י"ח 1234567]

[דף מ"ח ע"ב] ועד שלא יאמר יש לי צדין נאמרו כללות צ"ג. על כל נפשות מת לא יצא: ונאמר כללות נזיר. על כל^[ט] נפש מת לא יצא: מה כללות האמורות צ"ג וכו'. תימא והיכי צעי למילף נזיר מכ"ג לענין מת מצוה והא איכא למיפרך מה לכ"ג שכן אינו מציא קרבן על טומאתו כדפרכינן לעיל. ופי' הר"ם דלאו לענין מת מצוה צעי למילף אלא צא לומר דלאציו ולאמו נזיר מיתר"י דאגופיה לא אינטריך דלכתוב כללות לחודייהו על נפש מת לא יצא וממילא ידעינן דהיינו קרובים נמי דילפינן להו מכללות דכ"ג^[י]. (או כלך לדרך זו נאמר כלל צכהן הדיוט לנפש לא יטמא בעמיו כו'. ושפיר אינטריך לגופיה). והאי דקאמר אף כללות דאמרינן נזיר מיטמא למת מצוה היינו כלומר מיתורא דאציו דלא אינטריך לגופיה. וכן מוכח בחר הכים:] או כלך לדרך זו נאמר כלל צכהן הדיוט לנפש לא יטמא בעמיו כו'. ושפיר אינטריך לגופיה].

פירוש ארזי הלבנון

דתיפוק ליה מהאי טעמא דאין צכלל אלא מה שצפרט. והצ"ר עמד על זה ואין לדבריהם לקמן שפירשו דגבי איסור טומאה שאני דגלי לן קרא דאינו מיטמא לרחוקים א"כ צצצא דקורבא חליא מילתא וכו' עיי"ש, וצ"צ דהרי הכא קיימין צטרס שמענו לוו הצצא וצ"צ ודו"ק.

נח. ולפי"ז הא דקתני "עד שלא יאמר יש לי צדין" לא הו' דומיא ל"עד שלא יאמר יש לי צדין" דקאמר ברישא. דההיא דרישא פריך למה לי קרא למעוטי מת מצוה דלאו הכי יש לי צדין למעוטי מת מצוה. אצל הא דהכא אדרבה מייחי סיעתא לדצריו דלא תימא דלאציו אינטריך לגופיה ולא למעוטי מת מצוה, וההא קאמר דלגופיה לא אינטריך דעד שלא יאמר לאציו צלאו הכי יש לי צדין שלא יטמא לקרובים וא"כ ע"כ דאינטריך לאציו למעט מת מצוה (צ"מ צשינו לשון מעט ועע"ש).

נח. ואע"ג דלענין זה גם כן איכא למיפרך מה לכהן גדול שכן קדושתו קדושת עולם ואינו צשאלה, יש לומר דה"ק לאו דילפינן מכהן גדול, אלא ילפינן דמשמעות פירוש על נפש מת לא יצא מיידי בקרובים נמי, דכמו צכהן גדול מוכרחים לומר פירוש הכתוב נמי בקרובים שהרי כתיב לאציו ולאמו לא יטמא א"כ ה"ה גבי נזיר, וא"כ לאציו ולאמו דכתיב גבי נזיר מיותר (או"מ).

יש להקשות, דא"כ ה"נ נימא לענין מת מצוה דכי היכי צצכהן גדול מוכרחים לומר דמשמעות פירוש הכתוב על נפש מת לא יצא לא מיידי צמת מצוה כדדרשינן לעיל מאציו יתירא למעוטי מת מצוה א"כ הוא הדין גבי נזיר נימא דמשמעות פירוש הכתוב על נפש מת לא יצא לא מיידי צמת מצוה. ויש לחלק דצשלמא לענין דאיסור להטמא לקרובים שפיר יש לומר דנכלל זה בפירוש הפסוק דכתיב סתמא על נפש מת לא יצא, דמשמע על כל אדם. אצל מה דילפינן דמטמא הוא למת מצוה זה אינו מגלה על פירוש משמעות הפסוק דלא איירי צמת מצוה, אלא אדרבה ילפוטא היא לסתור משמעות הפסוק ולומר דהגם דקרא משמע דלא יטמא לכל אדם, אעפ"כ אני אומר לך צכאן דמותר להטמא למת מצוה. שו"ר צצ"מ שכי הנראה הדין על דרך זה אף הוסיף דאכתי יקשה מהא דקאמר צסמוך או כלך לדרך זו נאמרו כללות צכהן הדיוט וכו' וקשה דהרי מה לכהן הדיוט שכן אינו מציא קרבן על טומאתו. ואי התם נמי חשיב פירוש הפסוק דלא הו' אציו צמשמע א"כ גבי מת מצוה נמי נימא הכי דלא הו' מת מצוה צמשמע. וצ"ע, עכ"ד.

ס. נראה דהיינו ממאי דפריך בחר הכי האי מיבעי ליה לומר שאינו מטמא לאציו. משמע דר"ל

ציונים

[ט]. צ"ל על נפש מת (מפרשים). ועי' הע' פ"ו.

האי מיבעי ליה לאציו ולאמו ממס. שאינו מיטמא לאציו ממס: [ומשני] אין ה"נ דאליטריק לאציו וכיון דאפיקתיה מכללא דכהן הדיוט שמיטמא לאציו אוקמיה מכללא דכ"ג שאינו מיטמא לקרוצים¹²³⁴⁵⁶⁷ ואייתר לו לאמו ולאחיו ולאחותו: לאמו לג"ש. תימה כיון דאמו דכהן גדול מופנה כדאמרין לעיל למה לי חו (למופנה) הפנאה מאמו¹²³⁴⁵⁶⁷ דנזיר. וי"ל אליבא דר' ישמעאל קיימא (לן) דאית ליה פרק המפלת (נדה כב:) מופנה מלד אחד למדין ומשיצין¹²³⁴⁵⁶⁷ והכא יש להשיב דמה לנזיר שאין קדושתו קדושת עולם ושנו בשאלה¹²³⁴⁵⁶⁷:

לאחיו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה. לג"ש לא מצי למידרשיה דלא כתיב לאחיו ככ"ג וכ"ת אמאי לא קאמר הש"ס הדרשות על סדר הכתוב ולומר לאמו לגזירה שזה שהיא מוקדמת בקרא ולאחיו לאחיו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה. אלא לפי מה שפירשתי לעיל דאי לאו דידעינן מת מצוה מקרא אחרינא לא הוה מוקמי' גזירה שזה דאמו לכדרכי נגעס ולזיבחם אלא הוה ממעטינן מאמו מת מצוה. להכי קאמר דמת מצוה ידעינן מלאחיו לגבי נזיר אייתר ליה אמו על כרחיך לג"ש:

ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו וכו' אמרת לא יטמא¹²³⁴⁵⁶⁷. אף בעושה פסח ומילה [גרידא] בלא נזיר וכ"ג¹²³⁴⁵⁶⁷ משום דלא אחי עשה דטומאה

פירוש ארזי הלבנון

ומנלן דמיטמא למת מצוה. והכי פריך הכי שהרי הא דמיטמא למת מצוה מכהן גדול הוא דילפינן (כ"כ) ה"נ¹²³⁴⁵⁶⁷. והב"מ, הקשה על פירוש זה (וקושייתו לא הבנתי), ופירש דכוונתם להציא ראייה מהא דמסיק לאחיו אינו מיטמא הא למת מצוה מיטמא וכו'. ומאי משני, הא אכתי הקושיא במקומה עומדת עד שלא יאמר לאחיו יש לי דין למעוטי מת מצוה דנילק מכהן גדול וכו'. אלא ע"כ לאו לענין מת מצוה צעי למילף עכ"ד. וכ"כ בס' שלמי נזיר.

בא. מש"כ וכיון דאפיקתיה מכללא דכהן הדיוט כו' לא ידענא למה הוצרכו לזה, דכלא"ה כיון דכתב רחמנא דלאציו לא יטמא כל שכן לאמו ולשאר קרוביו כדאמרין לעיל גבי כהן גדול. וי"ל דכתבו כן לרווחא דמילתא (קרי"א).

בב. לפיניו הגירסא שם צנדה דר"י ק"ל למדין ואין משיצין (מפרשים). והל"ל צרכות כ' ע"א כתב דגירסא משבטא נודמנה לפניהם. ועי' בתשו'

רעק"א פסקים סי' קכ"ז ד"ה חו וצחת"ס אה"ע ב' סי' ע"א ד"ה אמנם.

בג. יש לדקדק לדבריהם דהא דישנו בשאלה הו' פירכא, א"כ אמאי לא קאמרי רבנן צמחיתין דיטמא נזיר דישנו בשאלה ואל יטמא כהן דאינו בשאלה. אבל לולא דבריהם היה אפשר לומר כדברי הקר"א (בד"ה עד שלא יאמר) דכיון דאיכא נמי קולא בכהן מצנזר היינו דאינו שווה בכל י"ל דס"ל דהנך ב' קולות שוין הן, ולכך לא קאמרי להך פירכא. וי"ע.

בד. צנמ'. לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו'. יש להקשות, הא חנינא פסח שימנע מליטמא שהרי טמא נדחה לפסח שני. אלא מעשות מילה למה ימנע מפני הטומאה, וכי טמא אינו יכול למול בנו. ונראה לי שאינו רוצה לומר שצנזר הטומאה ימנע מעשות המילה, אלא צנזר שצריך לקצור המת לא יהיה לו שהות לעשות צרכי מילה אימל

ציונים

[י]. י"ל באמו (כ"ר).

שאין זה כרת ודמי עשה דפסח ומילה שיש בהם כרת כך פי' בקונטרס בזמנים פרק טבול יוס"ס (דף ק.). ובסנהדרין (דף ל"ה.) ובזכריו' (דף יט.; כ.) מפורש באורכ"ס:

ר"ע אומר נפש אלו הרחוקין. דסצרא הוא לאוקמיה קרא קמא צרחוקים. ומת הכתוב אחריו כן מיותר לאוסרן אף בקרובים דסצרא ליה לר"ע דאפילו לא כתיב מת נפש ליכא למיטעי לאוקמי צהמה אי משום דרשא דלא יבא דמטמא צאהל משמע. אי משום דאע"ג דאיקרי נפש צהמה נפש סתמא לא איקריס ועוד דלא מצינו צהמה מוזכרת גבי טומאה רק בלשון נבילה:

א"ח"ח 1234567

לאביו ולאמו לא מיטמא אצל מיטמא הוא למת מצוה. לקמן קעביד צריכותא צין אביו וצין אמו וצריכי תרוייהו למיכתב למעוטי מת מצוה: לאחיו שאם היה כ"ג ונזירס. דמיטמא למת מצוה. דכולהו פרטי מיותרים לר"ע הלכך כולהו צריכי [למידרש]. אצל לא מצריך קרא לכהן הדיוט [ונזיר] דכיון* דכהן הדיוט מיטמא לקרובים דין הוא דטופיינא דכהן הדיוט דקדושתו קדושת עולם אינו מעלה ומוריד לגבי מת מצוה ולא איצטריך קרא [אלא] לכהן גדול ונזיר:

ולאחותיו כדתינא וכו' ור"ע ג"ש דרבי מנא ליה. פי' דהא ליכא הפנאה כלל דהנהו פרטי דנזיר דרשי' לכולהו ולאביו ולאמו דכ"ג נמי (כדאמרינן) ס"ד* דאיצטריכו למת מצוה תרוייהו כי היכי דצריכי תרוייהו צנזיר למת מצוה. ומשני כיון דאמר מר היינו ר"ע לאחיו דאם היה כ"ג ונזיר לאחיו אינו מיטמא אצל מיטמא הוא למת מצוה מהשתא תיפוק לן מהכא דכ"ג ואפי' נזיר מיטמא למת מצוה וכ"ש כ"ג גרידא ומהשתא מיותר לן אביו

א"ח"ח 1234567

פירוש ארזי הלבנון

וסמרטוטין והדברים הצריכין לה, וילך לקבור המת ויניח מלעשות המילה ולא תעשה צומנה (תור"פ).
סד. ויליף לה צאם אינו ענין לכהן ונזיר תניהו ענין לשאר אדם ההולך לשחוט פסחו וכו' (כ"פ רש"י בצרכות).
סו. ברש"י שלפנינו שם פירש דמיירי צהן גדול ונזיר שהלך לשחוט פסחו. וכן פירש צסנהדרין. אמנם בשיטת"ק בזמנים הביא נוסחת ס"א דמיירי בכל אדם, וכן פירש"י בצרכות וע"י תור"פ כאן מזה וע"ע פנ"י בצרכות שם מה שכתב ליישב הפירושים דלא סתרי אהדדי.
סז. עיי"ש דף י"ט ע"ב רש"י ד"ה ולאחותיו ותד"ה אמרת.
סח. והא דדרש ר"ע צצ"ה (דף כ"א) יאכל לכל נפש אף נפש צהמה במשמע, צ"ל דזה מרצה

מלכל נפש. גם י"ל דהתם מיירי צחיים דאקרי נפש ולא לאחר מיתה (צ"ר).
סט. לענין איך חייל איסור נזיר אכ"ג או איפכא וכן איך חייל איסור נזיר על כהן הדיוט ע"י שאגת אריה ס"י ס' וצתשו' אצני מילואים ס"י ט"ו וצהגה"ה שם.
ע. קשה קצת, דנהי כיון דמטמא לקרובים אלמא דקדושת עולם ידיה קילא לגבי קרובים ולא הוי קדושה אלימתא כ"כ והלכך לא חשיב טופיינא היכא דהוי נזיר וכהן הדיוט. מ"מ טופיינא דלאוי יתיירי ודאי חשיבי טופיינא, א"כ לעולם אצטריך קרא לכהן הדיוט ונזיר כיון דאיכא ריבוי הלאוין. וכן משמע דקאמר לר' ישמעאל מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין כו', משמע דלר"ע לית ליה מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין וא"כ מש"ה אצטריך קרא לכהן הדיוט ונזיר ול"ע (ב"מ).

(ואביו) [ואמו] כ"ג לגזירה שוה ונריך למכתב שניהם אביו ואמו כ"ג כדעבד לקמן נריכותא (נזיר) לר"ע מאביו ואמו דנזיר ה"נ בעי למיעבד נריכותא מאביו ואמו דכ"ג. וא"ת ואכתי אינו מופנה אלא מנד כ"ג דאילו נזיר נריך למת מצוה וי"ל דסבירא ליה לר"ע מופנה מנד אחד למידין ואין משיבין אצל לר' ישמעאל לעיל ודאי נריך להפנות משני נדדין דאיהו לטעמיה בפרק המפלת (נדה כג:) דסבירא ליה למידין ומשיבין כדפירש' לעיל (בד"ה האי מיבעי ליה):

וְלָרִי' יִשְׁמַעְאֵל כ"ג והוא נזיר מנא ליה. היכא דאית ציה שתי קדושות דלדידיה לא אייתר לאחיו דנזיר לכ"ג שהוא נזיר כיון דלית ליה מת אלו הקרובין א"כ אינטריך אביו לגופיה לאשמועינן אפילו לקרובין לא יטמא ולאמו לגזירה שוה ולאחיו למישרי מת מצוה ולאחותו כדתניא. ומשני כיון דשרי רחמנא חד לאו במת מצוה נזיר לחודיה או כ"ג לחודיה מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין:

וְלֵאחֹתָיו למה לי. פירוש לרבי ישמעאל. דבשלמא לר"ע כיון דנריך קרא להיכא דאית ציה קדושת כ"ג והוא נזיר ולא אמר מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין ה"נ אינטריך קרא מיותר דאחותו שידחה מ"מ עשה דפסח ומילה אע"ג שיש בהן כרת. אלא לרבי ישמעאל דאין לו חילוק בין חד לאו לשני לאוין היה סבור נמי דאין לו חילוק. נכרת. ומשני דבהא ודאי מודה רבי ישמעאל דסד"א כי שרא רחמנא למת מצוה נזיר וכהן דחד [יא] לאו הוא כלומר לית ציה כרת אצל פסח ומילה דכרת לא יטמא למת מצוה קמ"ל אחותו:

[דף מ"ט ע"א] וְלָרִבִּי עקיבא לא שנה כהן גדול לחודיה ולא שנה כהן גדול והוא נזיר נפקא ליה מלאחיו דנזיר, דאפילו יש צו שתי קדושות: לאביו ולאמו דנזיר למה לי. וא"ת והא נריכי למת מצוה. וי"ל דהכי פירושא למה לי תרוייהו לכחוז חד למת מצוה. והוא הדין נמי דיש להקשות לאביו ולאמו דכ"ג למה לי תרוייהו לא לכחוז אלא לאמו לגזירה שוה, דאביו לא אינטריך לגופיה ככ"ג לקרובים דלקמן* דריש ר"ע מעל כל נפשות רחוקים מת קרובים. והנריכותא דקעבד על תרין קראי בין נזיר בין ככ"ג:

וּבְשֵׁנֵי דנריכי. דאי כתב [ל]אביו ולא לאמו הוה אמינא דווקא לאביו אינו מיטמא משום דקורבא דאביו חזקה בעלמא הוא משום דרוב בעילות אחר הצעלעא אצל אמו דודאי

פירוש ארזי הלבנון

עא. הקושיא בכאן מפורסמת דממ"נ אי נימא דלאו חזקה והבן מוחזק בכהן וכגון שיש לפנינו צ' בני אביו הוא א"כ אינו כהן ומותר לטמאות. אדם מוחזקים בחזקת כהנים כל אחד בפני"ע, וגם ונראה לי כיון שיש מציאות שאביו אין לו אלא מוחזקים שאחד מהם אב ואחד בנו, ובמציאות זו

ציונים

[יא]. י"ל דאיסור לאו (אז"מ).

ילידתיה אימא דמיטמא לה, לכך אי הוה כתב לאציו לחודיה הוה אמינא דאחי יתורא דאציו למעוטי לאמו מהאי טעמא. ואי הוה כתיב לאמו בלא לאציו הוה אמינא דוקא לאמו אינו מיטמא דלא אזיל זרעה בתרה כדכתיב למשפחותם לבית אבותם והלכך אי הוה כתיב לאמו ולא כתיב לאציו הוה אמינא דאמו מייתרא למעוטי אציו ועל כל נפשות^[י] מת לא יצא דמוקי ליה לקרובים מיתורא אע"ג דכתיב סתמא, (ד)אי לא כתיב [נמי] אציו צפי' הוה מוקמינן ליה בקורבא דלד אס דוקא מסבא דקאמר (בדאי ילידתיה) [דלא אזיל זרעה בתרה]. ואי כתיב אציו ולא אמו (כו') צפי' אע"ג דמרבינן קרובים ממת דמיתורא הוה הוה מוקמינן ליה דוקא בקורבא דלד אצ מטעמא דקאמר הש"ס (שזרעו מתייחס אחריו) [משום דחוקה בעלמא הוה] עב.

[1234567]

פירוש ארזי הלבנון

[1234567]

ובספר פרדס יוסף פ' אמור הרחיב בזה כדרכו בקדש צבקיאות מופלאה והציא הרבה תירוצים והרבה מראי מקומות מה שדנו כבר המפרשים ז"ל בענין זה עיי"ש.

עב. לכאורה קשה טוצא דהיכי הוה סלקא דעמין מימר דאציו למעוטי אמו קאחי או להיפך, דא"כ למה לי קרא דעל כל נפשות מת לא יצא, לכתוב רחמנא לאציו לא יטמא לחודיה ולא הוה שרינן אלא לאמו דודאית היא. וכן איפכא לאידך גיסא למאי דס"ד דאמו למעוטי אציו קאחי. מיהו לפמ"ש התוס' בסמוך דאחיא ליה מדרשא דכלל ופרט ניחא דאצטרך קרא יתירא למידייניה דכלל ופרט, אך לא מחמת קושיא זו כתבו התוס' כן וע"ע בשיטתם"ק בשם הר' רבינו עזריאל משמע דלא ס"ל כהא דכתבו בסמוך. וכבר הבאנו קושיא זו לעיל הע' מ"ו בשם קר"א.

יש לומר דהנך סברות דאמיה ודאי ילידתיה ואציו דמתייחס אחריו לא הוו כי אס סברות כל דהו [וכמו דמשמע כן מדבריהם לקמן עי' הע' ע"ט, וכן משמע מדבריהם לעיל שכתבו דר' ישמעאל לית ליה הנך סברות כלל, אלמא דלאו סברי אלימי אינון], וא"כ שוב אין הכרח למה שכתבנו, דצאמת אף לפוס ס"ד דאציו למעוטי אמו קאחי י"ל היינו דוקא בתר דכתיב כלל דעל כל נפשות מת דכיל כל הקרובים וכתיב נמי אציו, אמרינן דאציו יתירא אחי למעוטי אמו מכת סבא דודאי ילידתיה. דלענין לגויי על

יכול להיות שירע חזקת האב שאינו כהן ולא יורע חזקת הבן להסירו מחזקת כהן ונאמר שאין זה אציו ונשאר הבן בחזקתו. וכיון שכן אס לא היה אומר "לאציו" הייתי דן שלא יטמא לאציו חזקה באופן הנזכר מטעם שמה יורע חזקת אציו והבן ישאר כהן לעולם (ואה"ח הק' רש פ' אמור. וכבר נאמרו דברים הללו בתשו' רשב"א ח"א סי' כ"ו בקיטור).

והר"ש צפי' לת"כ ריש פ' אמור הקשה קושיא הנ"ל ותירץ דמיירי כגון שנתארסה לכהן ונתאלמנה מן הארוסין ונשאם לשני ולא שהתה כדי אצחנה וילדה לסוף ז' לשני שאין כאן אלא חזקה ולא ידוע כאמו ולהכי צריך קרא דמטמא לו.

ובתשו' בשמים רא"ש סי' רנ"ד תי' דמשכחת לה צעיר שכולה כהנים. וכ"פ הגר"א בהגהותיו לת"כ הנ"ל.

והקר"א והמרומי שדה פי' דהא דס"ד דשרי להיטמא לאציו חזקה זה אינו מחמת ספיקא דילמא לאו אציו הוה שהרי מן התורה ודאי אציו הוה דהא ממייתין על החזקות. אלא סבא בעלמא הוה לומר דקרוב הוה אלל אמו דודאי ילידתיה ואונן הוה עליה יותר משהו אונן על אציו דחזקה בעלמא הוה ואין קורבנו נודע ומש"ה לאמו התירה תורה אבל לא לאציו. שכן הרבה חליא צמה שלבו של אדם אונן עליו וכמו דמצינו שהמת צחוק שלשים יום ללידתו אין כהן מטמא לו משום דאין לבו של אדם אונן עליו.

ציונים

[יב]. ז"ל על נפש מת (מפרשים). ועי' הע' פ"ו.

הגדה

וא"ת ואפי' אי כתיב אציו ולא אמו היכי תיסק אדעתין דלאמו יטמא ותיפוק ליה מק"ו מאציו מק"ו דלעיל ומה במקום שכהן הדיוט מיטמא לאחיו מאציו כדאמרין לעיל (והוא גופא תימא) דק"ו ניתן למידרש. ונראה למהר"ף דלר"ע דדריש מנפש מת דנזיר וכן מעל כל נפשות מת לא יבא דכ"ג דבקרובים איירי א"כ הו' כללל לכל הקרובים הלכך כי פרט בתר הכי חד מן הקרובים אציו או אמו הוה אמינא אין בכלל אלא מה שפרט אציו אין אמו לא או איפכא כיון שיש טעם לחלק ביניהם וכיון דהו' מטעם כלל (או) [ו] פרט דאין בכלל אלא מה שפרט א"כ אפילו בק"ו נמי לא אחי אמו מאציו כמו כלל ופרט דעלמא דאין לרבות יותר מן הפרט לא בק"ו ולא בשום דרשא אחרת כדפרישית צריש שלשה מינין (לעיל דף לה:). וא"ת כיון דמטעם כלל ופרט הו' א"כ למה לי טעמא שנותן לאציו מטעם חזקה וכן לאמו משום דלא אזיל זרעה בתרה תיפוק ליה מהאי טעמא דאין בכלל אלא מה שפרט כמו בעלמא. ועוד קשה דמשמע כאן מדכתיב [אציו] ואמו הוה ידעינן כולהון קרובים כגון אחיו ואחותו ואמאי נימא לעולם אין בכלל אלא מה שפרט. וי"ל שאני איסור טומאה דגלי קרא צכהן הדיוט שמתמא לקרובים ולא לרחוקים א"כ בסברא דקורבא היתה [י] תליא מילתא והלכך צריך ליתן טעמא באציו ובאמו מה נד קורבא יש צה יותר מצוה"ע. וניחא נמי דמאציו

פירוש ארזי הלבנון

המיעוט אהיכא קאי שפיר מהני הך סברא, אצל אי הו' כתיב אציו לחודיה הוה אמינא דלאו למעוטי אמו קאמי אלא לגופיה קאמי והוה ילפינן מיניה דה"ה לאמו ולא הוה מצי למפרך מה לאמו דודאי ילדמו, דזה לא הו' כי אם סברא כל דהו ופירכא כל דהו אצניין אב לא פרכינן כמבואר חולין קט"ו ע"א עי"ש.

עג. לכאורה קשה דהא לפוס מאי דבעינן מימר דקורבא דאם עדיפא דודאי ילידמיה, א"כ על זה הנד על כרחך דלאו בסברא דקורבא תליא מילתא, שהרי צכהן הדיוט חזינן איפכא דמיטמא לאחיו מאציו ולא לאחיו מאמו [וכסברת הקל וחומר דלעיל], ודוקא על הנד דאמרין דקורבא דאב עדיפא איכא למימר הכי דבסברא דקורבא תליא מילתא. וזה צריך ביאור.

גם צריך להבין ענין זה שכתבו התוס' דכיון דבסברא דקורבא תליא מילתא הלכך צריך טעמא לחלק בקרובים וכו'. וי"צ שהרי ענין דרשא דכלל

ופרט הו' כדי שלא נדרוש בק"ו או במדה אחרת לרבות שאר דברים כמ"ש תוס', והרי ק"ו הו' ענין של סברא וא"כ כמו דאמי דרשא דכלל ופרט ומוציא מסברא דקל וחומר, כמו כן נימא לענין סברא דקורבא תליא מילתא דאמי דרשא דכלל ופרט ומוציא מסברא זו.

ונראה ביאור הדברים דודאי דרשא דכלל ופרט מגלי דאין לך אלא הפרט בצלד ואין לך לרבות שום דבר אחר לא בסברא ולא בשום מידה מן המידות. אך ענין מה שכתבו התוס' הו' דגבי טומאה אחר דגלי לן קרא דבסברא דקורבא תליא מילתא, מעתה כשיאמר הפסוק לאציו לא יטמא הרי אין לך לפרש כוונת הפסוק לאציו ממש אלא כוונת הפסוק לדרגת הקורבא דאציו שהרי כל ענין טומאת כהנים תלי בסברא דקורבא. והלכך אין לפרש דאמי כלל ופרט ומוציא מזה הסברא שאדרבה זו הסברא מגלי לן על פירוש הפרט שאין הכוונה לאציו בעצם אלא הכוונה לדרגת הקורבא דאציו. ולזה כתבו התוס'.

ציונים

[ג]. תיבת היטה נמחק (תפא"ס).